

Sigitas Parulskis

baltos lankos

Nuogi drabužiai

Aukojimas

Čia susirenka visi mano pamėgti personažai, visi transcendentiniai ir immanentiniai potyriai bei išgyvenimai: Jézus Kris-tus, Tévas, Motina, Sūnus, nekaltybė ir nuodémė, meilė ir jos tuštuma, jos tuštybė, ir ne vulgarija šio žodžio prasme, tuštu-mos, pirmiausia tik jos, visiško ištuštėjimo prasme, kūnišku-mas ir jo priešingybė, galimybė užčiuopti dvasinį pradą, bent jau ženklą, kad jo esama nepasakomoje erdvėje, šalia, kaip mir-tis ir atšauktas prisikėlimas. Ritualas, kurio prasmės iki galo niekad nesuvoksiu, kurio reikšmė skendi kasdienėse smulkme-nose ir drauge ne menkesnė nei gamtos cikliškumas, tegul ir akimirksniui šmékštelėjantis pasaulio sąrangos suvokimas, vis-ko, kas nuolatos prarandama, ilgesys, ilgesys, persekiojantis ir alinantis sąmonę iki neįmanomo švytėjimo, – ištrinantis vaizdi-nių hierarchiją, apskritai tvarką ir patikimumą švytėjimas.

Nenoriu, net ir norédamas – negaliu sakralizuoti, nors tévas su senu aprūdijusiу peiliu ir broga iš vietinio bravoro bei tvarto mėšlu išsitepusiomis virvėmis rankose man prime-na Senojo Testamento veikėją, galbūt net patį Abraomą, o aš, einantis į kiaulės, pasmerkto gyvulio, gardą, jaučiuosi esąs Iza-okas, ir kol tévas riša kiaulei prie kojų virves, kad galetume ją

pargriauti, esu veikiamas, tiesiog kaustomas didesnės jėgos, jėgos, per tūkstančius metų reikalaujančios jai aukoti. Ir šios jėgos akivaizdoje ne taip jau svarbu, jog visados papjaunama kiaulė, lygiai taip pat galėčiau būti papjautas aš arba paaukotas tėvas, šiame, tradicijos ir papročių žiaurumo kupiname, aukojimo trikampyje mes visi trys lygūs.

Tėvų namuose visuomet jaučiuosi svečias, gal net kiek svečias, prašalaitis, atvažiavęs trumpam ir ilgam išvažiuojantis, ir, ko gero, tik kreipiniai – į tėvą, į motiną, – tik kreipiniai padaro mane sūnumi šių žmonių, kuriuos vadina tėvu ir motina. Kraujas – milžiniška jėga, bet negi tik kraujas mus sieja. Kiaulės kraujas? Namų kraujas? Motinos? Pusnuogės moters praskelta galva kraujas, lašantis ant sniego, – kokį akinamą balnam priimena sniegas, paragavęs kraujo, – o vėliau neįtikėtinu greičiu užpildantis didelį dubenį su šaltu šulinio vandeniu – kraujas, jo tiek daug, jog atrodo, kad vanduo virto krauju, greitai jis ims veržtis per kraštus, nebesustabdomas, pilnas dubuo motinos kraujo, ji pasilenkusi virš jo, lyg aukotų, ir jokios nekaltos ašaros negali nuplauti šio reginio, joks ritualas – pateisinti. Pirmapradas nuodėmės aidas, nuodėmės, igyjamos su gindančios motinos krauju. Per anksti tampama Kristaus mokinui, bet tradicijos gyvuliai neturi pasirinkimo.

Tėvai sensta, jų senėjimą sunku pastebeti, sunku juos paliginti su jais pačiais, buvusiais prieš tiek ir tiek metų, bet kiek vieną sykj skerdžiamos kiaulės agonija ilgėja, ir pagal šią užsiėsusią agoniją – siaubingas gyvulio atsisveikinimas su gyvybe, lydimas žviegimo pliūpsnių, – suprantu, – paseno tėvas, rankas aplieido jėgos, jis jau nebegali pasiekti kiaulės širdies, o aš, aš galu žudyti tik žodžiais.

Nieko, tikrai nieko sakralaus: mama krapinėja po šviežiai apsnigtą kiemą su dubenimis ir kibirais, į kuriuos bus dedami kiaulės organai: garuojančios, melsvai pilkejančios žarnos, ke-

penys, plaučiai, inkstai... Anksčiau, kai dar žiemos būdavo turtingos sniego, nupjautą kiaulės galvą dėdavom tiesiai į pusnį – kad sniegas ištrauktų kraują ir skerdienos šilumą. Dabar, kai sniego vis menkiau ir menkiau, ji pakeičia didelis, tamsiai žalias emaliuotas dubuo su šaltu vandeniu, kuris, panėrus į ją galvą, akimoju virsta tamsiai kruvinu skysčiu.

Vis dėlto tai primena ritualą: tévas kinko kumelę Širmają, nes paskutiniąją kiaulę (daugiau jų jau nebus) nudobém tiesiog garde ir išvilkti ją lauk reikia arklio jégos; po to tévas ropščiasi į šieninę ant tvarto ir paduoda man senas duris, – jos bus alto-riauš stalas, ant kurio aukojama skerdiena – svilinama, mazgojama, gramdoma peiliu iki gelsvo odos baltumo, o po to išdari-nėjama. Ir net sunku pasakyti, kada ritualą pramenantys veiksmai įgauna sakralumo dimensijos: gal tuo metu, kai užverčiam kiaulės kūną ant durų ir su tévu užsirūkom, ar tuo metu, kai po kiemą pasklinda degančių šerių smarvė, o gal po tradicinių mamos žodžių „vargšas gyvulėlis“. Arba tuomet, kai dangaus sužadėtinė, negrė Marija, juodutėlė nusvilinta kiaulė guli kojomis į viršų, ir tévo karštame vandenye pamirkytas peilis palieka pirmąjį gelsvai baltą dryžį ties apsilusiais, nuo karščio susitraukusiais speneliais, niekados nepatyrusiais motinystės džiaugsmingo virpilio. O man vis dar virpa rankos – nuo įtampos laikant parverstą ant šono kiaulę prie kojų pririštomis virvėmis, kol tévas peiliu ieško širdies. Žinoma, ir nuo agonijos riksmo.

Žinojimo griuvėsių pilna ir intelekto pagundu ištvirkinta mano sąmonė – štai kas labiausiai kaltas, kad paprastas kiaulės pjovimas keliauja fantasmagoriškais asociacijų tinklais. Štai tévas kaitina kiaulės nagus, jie žeruoja kaip anglys, ir kai tévas juos, dar beveik degančius (man tai visiškai nesuprantama – kaip jis nenusidegina rankų?), profesionaliu tiešo judesiui nusuka ir staigiai numeta šalin, visuomet prisimenu Matthias'o

Grūnewaldo „Nukryžiavimą“, baisiai į viršų styrančius mîrštančio Kristaus pirštus, taip bejegiskai ir drauge priekaištingai atsuktus į dangų – kažkodėl, nepaisant Koperniko heliocentri nès sistemos, vis tiek manau Dievą esant viršuje, net jeigu tas „viršus“ ir visai šalia.

O kai tėvas, baigęs kiaulės nuotakos (ji šiandien tuokiasi su mirtimi, tą gali patvirtinti ir Širmosios – apokaliptinio žirgo žvengimas tvarte) skutimo ir apmazgojimo ritualą, nupjauna jai galvą (begalvis Jonas Krikštytojas kiekvieną sykį surenka žvejus ant šalimaus plonu ledu apsitraukusio ežero apaštalavimo misijai), pasirodo ir pirmieji krikšcionys, alkani Atpirkéjo kraujo – tuntas kačių, godžiai lakančių iš po sniegą pamažu, bet atkakliai plintančios tamsiai raudonos balutės; vienam kačiukui kraujas kapsi ir kapsi tiesiog ant galvos, o jis taip juokingai kiekvieną sykį ją kresteli, tarsi norėdamas atsikratyti kaltės jausmo. Kratosi, bet neatsitrukia.

Kur aš ir kokį jie, mano gimdytojai, mane regi, ar aš egzistuoju jems tose erdvės ir laiko spragose tarp retų telefono skambučių ar dar retesnių apsilankymų jų namuose, arba atvirkščiai – kur jie yra man, ar galima tas laiko ir erdvės proskynas užpildyti banaliomis frazėmis „pasiilgau jūsų“, „galvojau apie jus“. Ar verta kelti tokius mazochistinius klausimus?

Bet kodėl tuomet tokios baisios būna skerstuvių (ir apskritai viešnagės pas tėvus) popietės, kai prie tvarto lieka tik kruvinia sniego ir purvo koše, po kuria slampinėja valkataujantis šuo ir keletas jžūlesnių varnų, o prie savo bûsto pririštas pusiau seteris, pusiau velniai žino kas Spragtukas kraustosi iš proto, kad negali pasiekti į klevą sutūpusių kuosų, o gal ir tų pačių vaiduokliškai krankiančių varnų, nes tamša taip greitai auga pati iš savęs, ir taip greitai nutrina rūšinius pasaulio daiktų ir reiškinijų skirtumus, – atrodo, jog net šuns balsas ima strigt i pagaliau galutinai įsipainioja, pranyksta jos nejaukiose įkapėse.

Ir tuomet labiausiai norisi bėgti – nuo aukos kvapo ir kraujo, nuo nuovargio ir virškinamos skerdienos pilnų popietės valandų tėvų namuose, tarsi kažkur egzistuotų kitoks, kokybiškai kitas gyvenimas, jaukios ir išsiilgtos valandos. Jeigu ir galiu mylėti tėvus, tai tik žiauria atstumimo meile, nes néra to „kitur“, o vis tiek noriu bėgti, ir bėgu nuo žaizdotų, tiesiog gyvam pūvančių tėvo kojų, nuo rūgštis išestų, iki krauso pleišéjančių motinos rankų, nuo jų neįkyraus, bet paties tikriausio rūpesčio manimi, kad nebūtų šalta miegoti, kad skaniai ir sočiai pavalygiau, kad mano gyvenime būtų viskas gerai.

Bėgti ne todėl, kad man būtų bjauru jų ligos, jų senatvės ženklai, jų smulkmeniškos ydos ar kartais kiek vaikiškas tarpusavio aikštingumas – aš negaliu jų mylėti iš arti, man reikalinga prakeikta distancija, vaizduotės teritorija, kurioje gyvena mirę simboliai ir vyksta nuolatinis, beprasmis aukojimo ritualas ant sumauto altoriaus, stovinčio tarp tikrovės ir idealybės. Freudas? Niekados netapatinau motinos su Švč. Marija, bet niekados ir nepatyriau siaubo, kad mano motina – viso labo tik mano tėvo kekšė, anot filosofo. Ir net juodžiausiais mūsų šeimos istorijos laikotarpiais nenorėjau užmušti tėvo, netgi atvirkščiai – mylējau jį ir ilgejausi jo dar labiau, ten, toje nerealioje, prakeiktų simbolių ir nenutrūkstančių, bergždžių aukojimų erdvėje. Gal net per daug – nes ir pats savo namus, savo šventyklas stačiau ant smėlio, ir baisus buvo jų griuvimas.

O durys j kitą pasaulį – motina jas nuplovė, mudu su tėvu užkéléme ant tvarto, į palėpę, kur amžinybė kvepia suplėkusiu pernykščiu šienu.

Vieną sykį aš juos nufilmavau: tėvą, pjaustinėjantį kiaulę, mechaniniu separatoriumi atskiriantį grietinėlę, motiną, raganaujančią prie viryklės, gaminančią varškę, po to naminius sūrius; valgančius prie stalo, barančius šunį Spragtuką, žodžiu kitu persimetančius tarpusavyje. Jie nesuprato, kas yra video-

kamera, žodis „filmuoti“ jiems susijęs su kinu, televizija, su tuo, kas vyksta kažkur, kitapus ekrano, bet ne čia, ne su jais pačiais.

Niekad nemačiau ir turbūt jau nebepamatysiu tokių savo tėvų, kai vėliau nusivežiau videomagnetofoną ir parodžiau jiems juos pačius: jiedu juokési, šūkčiojo, kumščiavosi kaip vaikai, piktinosi ir vėl juokési, šaipési vienas iš kito ir vis rodė man, pažiūrėk, čia gi mes, mus rodo! Tikiu, kad tuo metu, tą vieną apgailėtiną videolaiko valandą, jie vėl myléjo vienas kitą taip, kaip kažkada jaunystėje, kai norėjo gyventi kartu, kai geidé vienas kito, svajojo turėti vaikų, sūnų.

Paskutinis planas toje juostoje (filmavau jau prieš išvažiudamas, ir – kaipgi be simbolikos – iš kambario, pro stiklą): prie daržinélės tévas kirviu kapoja kiaulės šonkaulius, o mama, priklaupusi prie kaladės, prilaiko juos, kad nenukristų ant žemės. O juk iš tikrujų ant tos kaladės turėtų gulėti mano galva.

2001 m.